

TC
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ

ÇANAKKALE SAVAŞLARI TARİHİ SEMİNERİ
FİNAL ÖDEVİ

Hazırlayan
RAMAZAN BARLAS
000110024

Danışman
Yrd. Doç. Dr. MUHAMMET ERAT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	1
ÖNSÖZ	2
GİRİŞ	3
İSTİHBARAT NEDİR?	4
OSMANLILARDA CASUSLUĞUN TEMELİ	4
ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NDA İTİLAFA DEVLETLERİNİN İSTİHBARAT FAALİYETLERİ	4-5
ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NDA OSMANLI İSTİHBARATI	5-6
SONUÇ	7
BİBLİYOGRAFYA	8

Bu araştırma Çanakkale Savaşları'nda istihbarat faaliyetleri ve bu faaliyetlerin savaşa etkileri hakkında bilgi vermek amacıyla yazılmıştır.

Bu çalışmada; istihbaratın ne demek olduğunu , niçin gerekli olduğunu, Osmanlı Devleti'nde istihbarat faaliyetlerinin ne zaman ve nasıl başlayıp geliştiğini ve Çanakkale Savaşları'nda tarafların istihbarat sanatından nasıl yararlandığını açıklamaya çalıştım.

Bu konuda yazılmış kaynaklar yetersizdir. Çanakkale Savaşları'nın pek çok yönüne değinilen kaynaklarda istihbarat konusuna çok az yer verilmiştir. Bunun yanında istihbaratı genel olarak ele alan kaynaklarda da Çanakkale Savaşları sırasındaki faaliyetler sınırlı ölçüde bulunmaktadır. Bu araştırma , farklı tarzdaki bu kaynaklardan ilgili kısımlar derlenerek ortaya çıkarılmıştır.

Ramazan BARLAS

GİRİŞ

Tarihteki neredeyse bütün savaşlarda olduğu gibi Çanakkale Savaşları'nda da, taraflar kendilerine büyük yararlar sağlayacağına inandıkları istihbarat faktöründen en iyi şekilde faydalanmayı amaç

edinmişlerdir. Gizli servislere pahalı ajanlar zaferi kendi devletlerine armağan edebilmek için kahramanca çalışmışlardır. Çok iyi eğitim gören bu ajanlar, stratejik bölgelerde adeta sıradan bir kişi gibi bulunur ve ele geçirdikleri bilgileri büyük bir gizlilik ve çabuklukla üstlerine iletirlerdi. Cephelerdeki sıcak savaşın yanı sıra gizli servisler de bir mücadele içinde bulunuyorlardı. Özellikle İngiltere ve Almanya bu konuda dünyanın en uzman devletleri oldukları olduklarını I. Dünya Savaşında da gösterdiler. Osmanlı Devleti'nin genç Teşkilat-ı Mahsusa'sı da pek çok başarılı faaliyetlerde bulunarak milleti ve devleti için üzerine düşen görevi yerine getirdi.

İstihbarat Nedir?

İstihbarat ; ülkelerin ulusal, askeri, ticari, teknolojik, ekonomik vs. faaliyetlerinin yakından izlenmesi, bu bilgilerin değerlendirilmesi ve ileriye dönük olabilecek gelişmelerle ilgili önceden analizlerin yapılabilmesidir. Bilgi toplama amacına yönelik olan istihbarat faaliyetleri sıcak savaş ortamına başvurmadan bir devletin emellerini gerçekleştirmek için kullanılan bir yöntemdir. İstihbarat konusunda ilk yazılı belge M. Ö. 500 yıllarında Çinli filozof ve komutan Sun-Tzu'nun yazdığı harp sanatı adlı eserdir.

(1)

Önceleri yalnız düşman silahlarının etkisinden kurtulmak için askeri otoriteler tarafından yürütülen istihbarat hizmeti, daha sonraları yaygınlaşarak hayatın her alanına girmiştir. Bir savaş sırasında kuvvet ve insan kaybından kaçınan her devlet düşmanın gücünü ve planlarını önceden öğrenmeye mecburdur. İstihbarata önem veren devletler her zaman güçlü bir şekilde ayakta kalmıştır. (2)

Osmanlılarda Casusluğun Temeli

Osmanlılarda casusluk, imparatorluğun kuruluşu ile başlamıştır. Araştırmalar, devletin kurucusu I. Osman'ın çevredeki

bey ve tekfurlara karşı casus kullandığını ortaya çıkarmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden hemen önce, Bizans halkının "Ayasofya'da kardinal şapkası görmektense, Türk sarığı görmeyi tercih ederiz" demesi Osmanlı casuslarının yaptığı propagandanın bir sonucudur. Böylece hücumun başarısı sağlam planlara dayandırılmış oluyordu. Yavuz Sultan Selim de Çaldıran seferini, İran'da istihbarat değerlendirmeleri yaptırdıktan sonra gerçekleştirmiştir. Osmanlı döneminin istihbarat örgütü haber alma ve değerlendirmenin yanında karşı tarafın önemli kişilerini de kaçırdı.⁽³⁾

Çanakkale Savaşları'nda İtilaf Devletlerinin İstihbarat Faaliyetleri

İtilaf devletleri I. Dünya Savaşı başlamadan önce ve savaş anında hem kendi halkından hem de Osmanlı topraklarında yaşayan Ermeni, Rum ve Yahudi azınlıklar arasından seçilmiş gönüllü casuslar aracılığı ile Osmanlı Devletinin durumu hakkında bilgi edinebiliyordu.⁽⁴⁾

Çanakkale Boğazı'nın donanmayla zorlanarak geçilmek istenmesi acele ile düşünüp, uygulanmış basit bir plan değildir. 1906, 1907 ve 1911'de böyle bir girişimin risklerini ve başarı şansını tartışan ayrıntılı İngiliz askeri raporları vardır. 1915 Eylülündeki bir askeri raporda ise, Marmara Bölgesi ile ilgili şu konularda çok ayrıntılı bilgiler vardır:

- Bölgenin her türlü coğrafi ve fiziksel yapısı,
- Çıkarma yapılabilecek uygun yerler ve her yerin ayrı ayrı özellikleri,
- Su kaynaklarının bulunduğu yerler,
- Dağ patikaları dahil olmak üzere kullanılabilir tüm yollar,
- Ulaşım olanakları,
- Bölgedeki nüfus ve bu nüfusun Ermeni, Rum ve Türk köyleri şeklinde dağılımı.

Bu rapordaki bilgilerin toplanıp, hazırlanması için İngilizlerin çok önceden titiz bir şekilde istihbarat çalışmasına başladıkları bilinmektedir.⁽⁵⁾

İngiltere'nin gizli istihbarat servisi Çanakkale Savaşları'ndan yıllar önce, İstanbul ve Çanakkale Boğazı'ndaki istihkamları incelemek üzere George Aston isimli bir istihbarat subayını görevlendirmişti. Bu kişi Çanakkale Boğazı'ndaki istihkamların yoğun bir şekilde kuvvetlendirildiğini gözlemlemiş, detaylı fotoğraflar çekerek amirlerine iletmışti. Bu casus çok rahat bir ortamda faaliyetlerini sürdürmüştür. Ayrıca İngiliz istihbarat servisi casus olarak bir Alman deniz subayını da kullanmıştır. Bu Alman deniz subayı Çanakkale bataryalarında önemli bir görevdeydi. Bir ara Zürih'e giden bu kişi Çanakkale'deki bataryalarda mermi kalmadığını, hastanelerde ilaç kalmadığını İngiliz yetkililere bildirmiştir.⁽⁶⁾

Çanakkale Savaşları'nda Osmanlı İstihbaratı

Çanakkale Savaşları sırasında Osmanlı Devleti'nde istihbarat faaliyetleri Teşkilat-ı Mahsusa tarafından yürütülüyordu. Teşkilat-ı Mahsusanın isim babası Albay Rasim Beydir. İttihat ve Terakki'nin yönetimi ele alışından sonra örgütün kuruluşu Sultan Reşat tarafından onaylanmıştır. Teşkilat-ı Mahsusanın kurucusu Enver Paşa'dır.⁽⁷⁾

Padişah Abdülhamit zamanından beri yetiştirilmiş olan Türk gizli polisi bulucu ve çalışkan idi. Savaş sırasında pek çok sayıda itilaf casusunu yakalamıştır. Bu casusların çoğunluğu azınlıklardan idi. (8)

Gelibolu Yarımadası'ndaki muharebelerde itilaf devletleri, azınlıklar arasındaki adamları aracılığıyla istedikleri haberleri kolayca alabiliyorlardı. Bu dönemde Türk ajanlarında iyi çalıştılar. Selanik'teki bir Türk ajanı İngiliz ve Fransızların Kumkale ve Seddülbahir'e yapacakları çıkarma hareketlerini ufak ayrıntılarına kadar el geçirmiş ve ulaştırmıştır. (9)

Çanakkale Boğazı'nı mayınlarla kaplama ihtiyacı doğduğunda Teşkilat-ı Mahsusa elemanları Karadeniz'deki Rus mayınlarını gizlice teknelere doldurup İstanbul'a getirmişlerdir. Bu mayınlar daha sonra Nusrat mayın gemisi tarafından boğaza döşenerek düşmanın başarısız olmasını sağlamıştır. (10)

Savaşlarda istihbarat sağlamanın bir yöntemi de ele geçen esirlerden elde edilen bilgilerdir. Gelibolu cephesindeki düşman çıkarmasından hemen sonraki günlerde 19. tümen kumandanı Mustafa Kemal esir aldığı bir İngiliz teğmeni Esat Paşa'ya göndermiştir. Esat Paşa bu esir subayı Almanca sorgulamış ve karaya çıkan dört Anzak tugayı olduğunu öğrenmiştir. Çanakkale telgrafhanesi tarafından ele geçirilen düşman telgrafları incelenerek gerekli önlemler alınıyordu. Ele geçen bir düşman telgrafında, İngiliz donanmasından 19. tümen cebel bataryasının ileri hareketi aksattığı bildiriliyor ve ateş altında tutulması isteniyordu. Bunun anlaşılması üzerine 19. tümene destek sağlanmıştır. Bu dönemde Türk istihbarat birimleri tarafından düşman parolaları da ele geçiriliyordu. Muavenet –i Milliye gemisinin 13 Mayıs 1915 gecesini Goliath zırhlısını torpido ile batırma görevini başararak bu sayede olmuştur. Muavenet-i Milliye mürettebatı Morto koyundaki avına yaklaşabilmek için İngiliz donanmasının sorduğu parolaya gayet soğuk kanlılıkla İngilizce cevap vermiştir. Böylece karşı tarafa ağır kayıp verdirilmiştir. (11)

Çanakkale Savaşlarında yürütülen karşı istihbarat ve casusluk faaliyetlerinin bir sonucu olarak İngiliz birliklerindeki bir takım Hintli Müslüman'ın Türk süvari tugayına iltica etmesi sağlanmıştır. Bu kişilere toplam 22 soru sorularak çok önemli istihbari bilgiler edinilmiştir. (12)

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin gerilemesinden sonra Avrupalı emperyalist devletler gözlerini Osmanlı'nın zengin topraklarına dikmişlerdi. Kendilerine yeni sömürge alanları yaratmak için sıranın Osmanlı'ya geldiğini düşünüyorlardı. Bu emellerini gerçekleştirmek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Hem de Osmanlı Devleti tarafından dost devlet olarak bilindikleri dönemlerde başladılar bu iki yüzlü faaliyetlerine. Osmanlı ise bu tehditleri zamanında algılayamadı ve gerekli tedbirleri alamadı.

Tarihe yön veren en önemli olaylardan biri olan Çanakkale Savaşları, itilaf devletlerinin

kazanacaklarından emin olarak bir macera idi. Bütün hazırlıkları tamamlamışlardı. Zaferin yarısını daha savaş başlamadan kazanmışlardı. Ama olmadı... zafer kağıt üzerinde değil, cephede kazanılmalıydı. Türk askerinin cephedeki azmi ve cesareti sayesinde onların bu hesapları burada tutmadı.

BİBLİYOGRAFYA

- AVŞAR,Servet,Çanakkale Savaşlarında İstihbarat ve Propaganda (araştırma)Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı,Çanakkale,2003.
- DEMİREL,Emin,Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler, Kültür Sanat Yayınevi,İstanbul,2002.
- GENÇCAN,Mehmet İhsan,Çanakkale Savaşlarından Altın Harfler, Çanakkale,1992.
- HİÇYILMAZ,Ergun,Bozkurt Yazarı Ajan Armstrong ve Casusluk Örgütleri,Kamer Yayınları,İstanbul,1997.
- HİÇYILMAZ,Ergun,Osmanlı'dan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar,Altın Kitaplar

Yayınevi,İstanbul,1994.

- HİÇYILMAZ,Ergun,Teşkilat-ı Mahsusa ve Casusluk Örgütleri, Kamer Yayınları,İstanbul,1996.
- TUNCOKU,Mete,Çanakkale 1915 Buzdağının Altı,TTK Yayınları, Ankara,2002.